

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การเก็บตัวอย่าง

1.1 สถานที่และจำนวน

แมลงสาบที่ใช้ในการทดลองทั้งหมด 920 ตัว ระยะตัวเต็มวัย (อวัยวะครบสมบูรณ์และมีชีวิต) นำมาจากตลาด 18 แห่ง ของจังหวัดสมุทรปราการใน 5 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ แบ่งออกเป็น 3 เขตได้แก่

1. เขตตะวันออก (อำเภอบางบ่อ และ กิ่งอำเภอบางเสาธง)
2. เขตกลาง (อำเภอเมือง และ อำเภอบางพลี)
3. เขตตะวันตก (อำเภอพระประแดง และ อำเภอพระสมุทรเจดีย์)

1.1.1 เขตตะวันออก (อำเภอบางบ่อ และ กิ่งอำเภอบางเสาธง)

อำเภอบางบ่อ ประกอบด้วย

ตลาดสดเสริมสุข จำนวน 50 ตัว

ตลาดสดแสงเจริญ จำนวน 50 ตัว

ตลาดสดบางพลีน้อย จำนวน 50 ตัว

กิ่งอำเภอบางเสาธง ประกอบด้วย

ตลาดสดบางเสาธง จำนวน 50 ตัว

ตลาดสดศิระจรเข้ น้อย จำนวน 50 ตัว

ตลาดสดศิระจรเข้ใหญ่ จำนวน 50 ตัว

1.1.2 เขตกลาง (อำเภอเมือง และ อำเภอบางพลี)

อำเภอเมือง ประกอบด้วย

ตลาดเทพประทาน จำนวน 54 ตัว

ตลาดสำโรง จำนวน 54 ตัว

ตลาดปากน้ำ จำนวน 60 ตัว

อำเภอบางพลี ประกอบด้วย

ตลาดกิ่งแก้ว จำนวน 50 ตัว

ตลาดแก้ววรรณะ จำนวน 50 ตัว

ตลาดบางโหลง จำนวน 50 ตัว

1.1.3 เขตตะวันตก (อำเภอพระประแดง และ อำเภอพระสมุทรเจดีย์)

อำเภอพระประแดง ประกอบด้วย

ตลาดพระประแดง	จำนวน 50 ตัว
ตลาดบางพิง	จำนวน 50 ตัว
ตลาดหน้าวัดกรูโน	จำนวน 50 ตัว

อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ประกอบด้วย

ตลาดสามแยกเจดีย์	จำนวน 50 ตัว
ตลาดวัดใหญ่	จำนวน 50 ตัว
ตลาดท่าเรือ	จำนวน 50 ตัว

1.2 วิธีการเก็บตัวอย่างในเวลากลางคืน บริเวณตลาด

1.2.1 การใช้กับดัก ช่วงเวลาประมาณ 19.00 น. – 07.00 น. ของวันถัดไป

- นำขวดพลาสติกมาเจาะรูขนาดเท่าถ้วยเยลลี่ขนาดเล็ก
- นำถ้วยเยลลี่มากรีดเป็นช่องเล็กๆนำไปใส่ในรูที่เจาะไว้
- ปิดให้แน่นสนิทโดยใช้กาวไฟฟ้า
- ใส่อาหารล่อแมลงสาบ เช่น ขนมปัง น้ำตาลทรายชนิดก้อน
- นำไปวางไว้ตามที่ระบายน้ำ ถึงขยะ ใต้โต๊ะ

1.2.2 การใช้มือจับ ช่วงเวลาประมาณ 20.00 – 24.00 น.

- แต่งกายให้มิดชิด
- สวมถุงมือก่อนเริ่มจับแมลงสาบ
- จับแมลงสาบบริเวณตลาดตามที่สกปรก เช่น ที่ระบายน้ำ ใกล้กองขยะ ตลาดละ 50 ตัว โดย

ทำการเก็บตัวอย่างแบบสุ่ม (Random sample) ภายในบริเวณตลาด จับแมลงสาบกลุ่มตัวอย่างบรรจุในถุงพลาสติก (โดยถุงพลาสติก 1 ถุง บรรจุแมลงสาบ 1 ตัว ทำการปิดปากถุงให้เรียบร้อยพร้อมเจาะรูเพื่อให้แมลงสาบหายใจ) บันทึกวัน เวลา และสถานที่ลงบนถุงพลาสติก ในช่วงเวลาจากนั้นเก็บแมลงสาบไว้ 1 คืน ก่อนนำมาห้องปฏิบัติการ เพื่อทำการจำแนกเพศ ชนิด ของแมลงสาบ และทำการตรวจหาเชื้อปรสิตจากผิวหนังนอก (cuticle) ของมัน

1.3 อุปกรณ์ในการเก็บตัวอย่าง

1.3.1 อุปกรณ์ในการเก็บตัวอย่างด้วยกับดัก

- ขวดพลาสติก
- ถ้วยพลาสติกขนาดเล็ก
- มีดขนาดเล็ก
- กาวไฟฟ้า
- ขนมปัง
- น้ำตาลทรายชนิดก้อน
- ถุงมือ
- ไฟฉาย

1.3.2 อุปกรณ์ในการเก็บตัวอย่าง ด้วยมือ

- ถุงมือ
- ไฟฉาย
- ถุงพลาสติก ขนาด 3x4 นิ้ว พร้อมเจาะรู
- ตะกร้า

1.4 น้ำยาและสารเคมี

- 1.4.1 10% Formal saline
- 1.4.2 0.85% NaCl
- 1.4.3 Iodine solution
- 1.4.4 Kinyoun carbol fuchsin
- 1.4.5 Acid fast alcohol
- 1.4.6 Methylene blue

2. วิธีการตรวจวิเคราะห์

2.1 การตรวจหาเชื้อปรสิตจาก (cuticle) ของแมลงสาบ

2.1.1 นำแมลงสาบกลุ่มตัวอย่างที่เก็บได้จากบริเวณตลาด ที่มีขยะครบสมบูรณ์และมีชีวิต มาแยกเพศ และจำแนกชนิดโดยอนุกรมวิธานแมลงสาบของ ดร.อภิวัฏ รัชสิน⁽³⁾ ด้วยกล้องจุลทรรศน์ชนิด Stereomicroscope

2.1.2 นำแมลงสาบกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการตรวจสอบการเป็นพาหะนำเชื้อปรสิตมาทำให้สลบโดยใช้ ether⁽¹⁹⁾ (นำแมลงสาบใส่ในกระป๋องที่มีสำลีชุบ ether ประมาณ 5 นาที)

2.1.3 ใช้ forceps คีบแมลงสาบบรรจุใน centrifuge tube ที่มี 10% formal saline solution 5 ml ลงใน centrifuge tube

2.1.4 ปิด centrifuge tube ด้วย paraffin แล้วเขย่าอย่างแรงด้วยเครื่อง vortex mixer นาน 2 นาที แล้วแกะ paraffin ออกจาก centrifuge tube

2.1.5 ใช้ forceps คีบแมลงสาบออก และนำน้ำล้างผิวหนังด้านนอกของแมลงสาบไปปั่นด้วยเครื่อง Centrifuge 2,000 rpm 5 นาที

2.1.6 เติมน้ำส่วนที่ใสทิ้ง (supernatant) แล้วนำตะกอนที่ได้มาทำการตรวจหาเชื้อปรสิตด้วยวิธี direct wet smear โดยใช้ 1% iodine solution หรือ normal saline solution อย่างละ 2 cover slide และตรวจหาเชื้อปรสิตด้วยการย้อมสี modified acid fast stain

2.1.7 ทำการตรวจหาเชื้อปรสิต (Parasitic organisms) ด้วยกล้องจุลทรรศน์ชนิด Light microscope ที่ทำการ calibrate กล้องด้วย Ocular micrometer แล้ว

2.1.8 จดบันทึกผลและเก็บรวบรวมข้อมูล

หมายเหตุ 10% formal saline solution ใช้ชะล้างปรสิตจาก ผิวภายนอก (cuticle) ของแมลงสาบแล้วยังใช้รักษาสภาพระยะต่างๆของปรสิตได้ดีอีกด้วย ยกเว้นระยะโทรโฟซอยด์

2.2 การย้อมสี Modified acid fast stain

2.2.1 การตรวจวิเคราะห์โดยใช้วิธีการย้อม Modified acid fast stain

1. นำตะกอนที่ได้จากการปั่นน้ำล้างแมลงสาบมาเกลี่ยเป็นแผ่นบางบน slide ตั้งทิ้งไว้ให้แห้ง
2. นำแผ่น slide ไปลงผ่านไฟประมาณ 2-3 ครั้งเพื่อช่วยให้แห้งและติดแผ่น slide ดีขึ้น
3. ย้อมด้วยสี Kinyoun carbol fuchsin นานประมาณ 5 นาที ล้างน้ำ
4. ล้างสีส่วนเกินออกด้วย Acid fast alcohol จนแผ่นย้อมมีสีติดน้อยลง
5. นำไปย้อมทับต่อด้วยสี Methylene blue นาน 1 นาที ล้างสีส่วนเกินออกด้วยน้ำประปา
6. เช็ด Slide ให้สะอาด ผึ่งลมให้แห้ง นำไปส่องดูด้วยกล้องจุลทรรศน์
7. นำไปตรวจหาด้วยกล้องจุลทรรศน์โดยใช้ objective x 10 ก่อน แล้วจึงใช้ objective x 40 แล้วใช้ objective x 100

หมายเหตุ Slide ที่ใช้ดูแล้วนำไปแช่ในน้ำยาฆ่าเชื้อค้างคืนเพื่อป้องกันการติดเชื้อ

2.3 การแปลผล

รายงานชนิดและระยะของปรสิตที่ตรวจพบจากกล้องจุลทรรศน์

2.3.1 ถ้าตรวจพบปรสิต รายงานผลเป็นชนิดและระยะของปรสิตที่ก่อโรคในคน และปรสิตที่ไม่สามารถจำแนกสายพันธุ์ได้ (Unidentified egg/larva)

2.3.2 ถ้าตรวจไม่พบปรสิต รายงานผล not found

สูตรที่ใช้ในการคำนวณ

1. คำนวณจำนวนแมลงสาบแต่ละ species โดยใช้สูตรคำนวณดังนี้

$$\% \text{ แมลงสาบแต่ละ species/เพศ} = \frac{\text{จำนวนแมลงสาบแต่ละ species/เพศ} \times 100}{\text{จำนวนแมลงสาบทั้งหมด}}$$

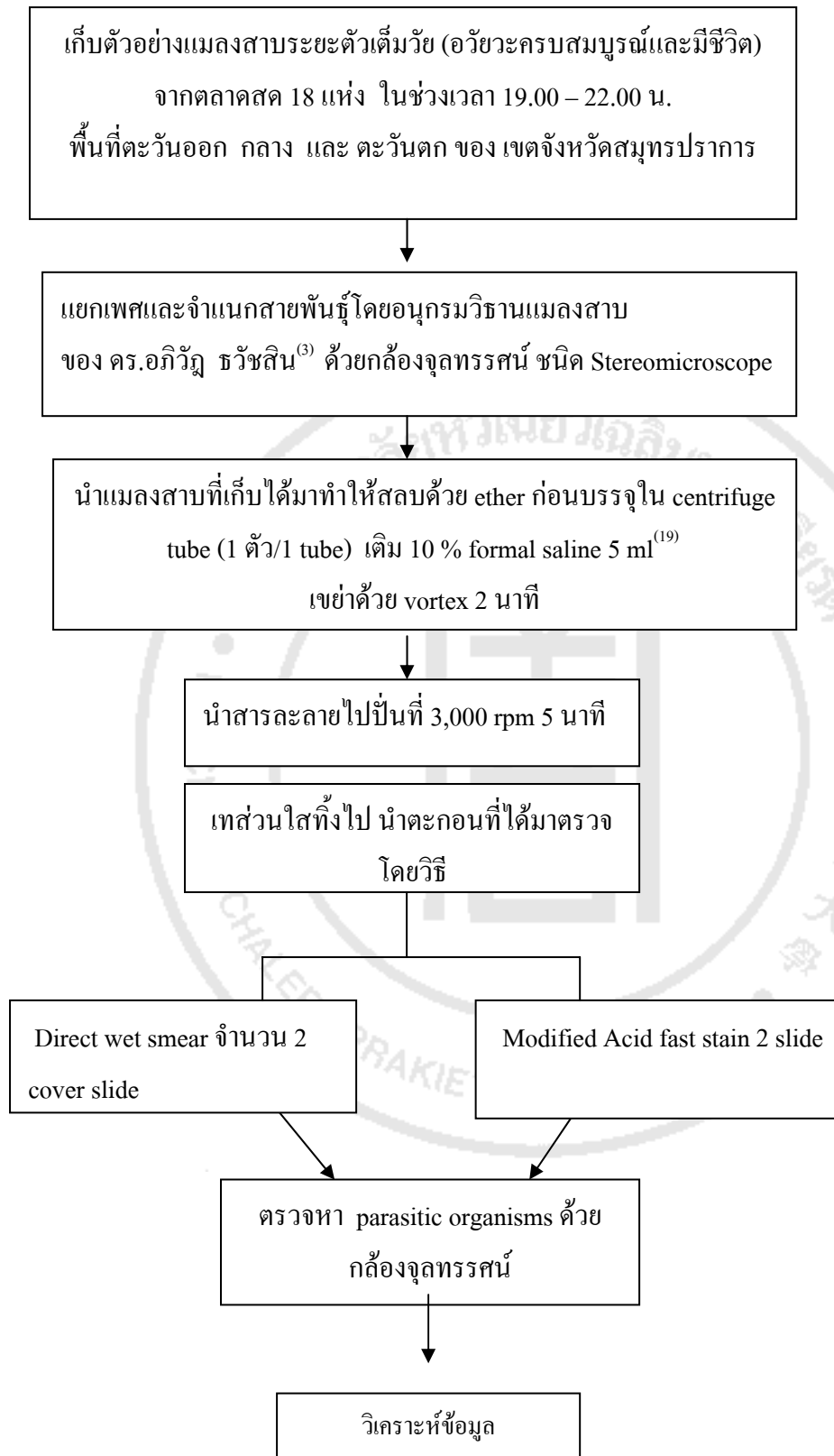
2. คำนวณจำนวนแมลงสาบที่พบเชื้อปรสิตบน Cuticle ต่อจำนวนแมลงสาบทั้งหมด โดยใช้สูตรคำนวณดังนี้

$$\% \text{ แมลงสาบที่พบเชื้อปรสิต} = \frac{\text{จำนวนแมลงสาบที่พบเชื้อปรสิตบน Cuticle} \times 100}{\text{จำนวนแมลงสาบทั้งหมด}}$$

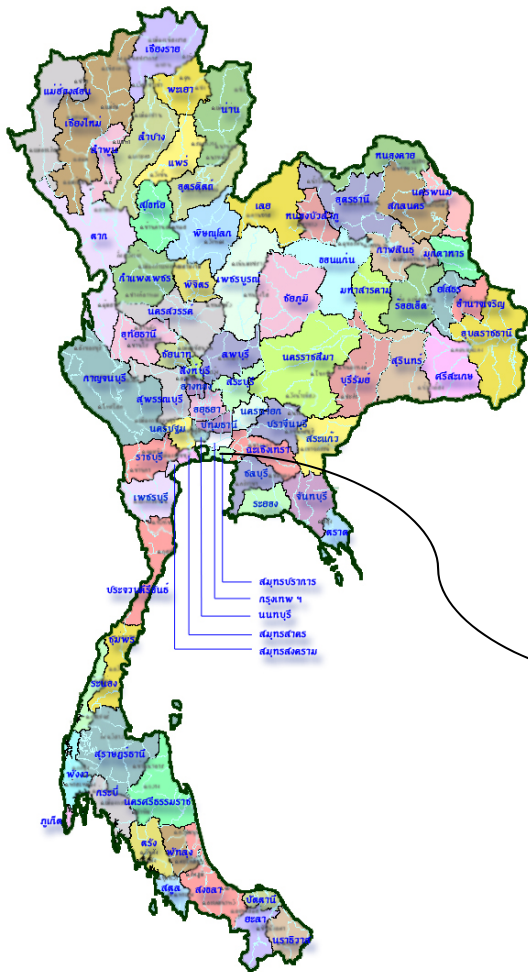
3. คำนวณชนิดของเชื้อปรสิตที่พบบน Cuticle ของแมลงสาบต่อจำนวนแมลงสาบที่พบเชื้อปรสิตทั้งหมด โดยใช้สูตรคำนวณดังนี้

$$\% \text{ ชนิดของเชื้อปรสิตที่พบบนแมลงสาบ} = \frac{\text{จำนวนชนิดของเชื้อปรสิตบน Cuticle} \times 100}{\text{จำนวนแมลงสาบที่พบเชื้อปรสิตทั้งหมด}}$$

ผังปฏิบัติงาน (Framework)

รูปที่ 45. ผังปฏิบัติงาน

รูปที่ 46. เขตจังหวัดสมุทรปราการ ประเทศไทย

